

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 12 mars 1920 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om fri rättegång den 19 juni 1919.

Närvarande: herrar Pettersson i Södertälje, Åkerman, Klefbeck, Rogberg, Alexanderson, greve Spens, Edward Larson*, Bergström*, Carl Johansson, Lindley*, Engberg*, Rehn, Leo, Svensson i Betingetorp, Söderberg och Thore.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 157, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Tengdahl* hemställt, att riksdagen ville för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen om fri rättegång den 19 juni 1919.

Med ändring i nedannämnda delar av lagen om fri rättegång den 19 juni 1919 förordnas som följer:

Bihang till riksdagens protokoll 1920 9 saml. 1 avd. 12 häft. (Nr 16—17.)

1 §.

Vid allmän underrätt, polisdomstol, poliskammare och krigsrätt samt första domstol i skiftesmål och i vattenmål skall efter ansökan samt på de villkor och i den omfattning, som här nedan stadgas, fri rättegång i visst mål beviljas den, som icke äger tillgång till gäldande av de med rättegången därstädes förenade kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet.

I brottmål, där brottet är sådant, att det hör under allmänt åtal eller må efter angivelse åtalas av allmän åklagare, må fri rättegång ej beviljas målsägande i annat fall än att åklagaren anhängiggjort talan i målet. Fri rättegång må ej heller beviljas den, vilkens talan grundar sig på överlåtelse, som kan antagas hava skett i syfte att därmed vinna sådan förman.

2 §.

Part, som beviljats fri rättegång, vare befriad från erläggande av stämpelavgift i målet och njute tillika den förman att av allmänna medel skola gäldas expeditionslösen, kostnad för delgivning av stämning, vittnesinkallelser och sådana rättens beslut, varav motparten skall erhålla del, samt ersättning till av parten åberopade vittnen, såvida deras hörande i målet ej utan skäl påkallats, så ock till tjänsteman för särskild förrättning eller å tjänstens vägnar förskjuten kostnad.

Där så finnes erforderligt för behörigt anhängiggörande eller utförande av partens talan, må ock lämplig person förordnas att mot ersättning av allmänna medel biträda parten i rättegången.

5 §.

Rättegångsbiträde förordnas av rätten eller, då rätten ej sitter, av dess ordförande. Har part till rättegångsbiträde föreslagit någon, som avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov samt yrkesmässigt utövar advokatverksamhet, bör avvikelse från förslaget ej ske, såframt ej särskilda skäl därtill äro.

Vid förordnande av rättegångsbiträde må, när skäl därtill äro, biträdet berättigas att sätta annan lämplig person i sitt ställe.

6 §.

Om delgivning, som i § 2 sägs, föranstalte rätten eller dess ordförande.

7 §.

Finnes under rättegången, att parten utan intrång i de medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet, kan gälda kostnaderna för rättegången, äge rätten förordna, att förmånen av fri rättegång skall upphöra. Lag samma vare, där parten berett sig fri rättegång, oaktat hans talan är av beskaffenhet, som i 1 § andra stycket andra punkten sägs.

10 §.

Har part vid underrätt åtnjutit fri rättegång, vare han, då målet fullföljes till hovrätten, berättigad att jämväl med avseende å rättegången därstädes tillgodonjuta de i 2 § första stycket omförmälda förmåner, såframt ej under tiden partens förmögenhetsförhållanden veterligen så ändrats, att han utan intrång i de medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet, kan gälda kostnaderna för rättegången i hovrätten. Part äge ock eljest i hovrätten komma i åtnjutande av fri rättegång i den omfattning nu sagts, där han, på sätt i 4 § föreskrives, styrker, att han icke äger tillgång till gäldande av de med rättegången i hovrätten förenade kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna vad skäligen må anses erforderligt för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet.

Där hovrätt i allo eller i huvudsakliga delar bifaller ändringssökande av part, som äger tillgodonjuta de i första stycket angivna förmåner, må hovrätten på partens begäran i det slutliga utslaget tillerkänna biträde, som parten anlitat för rättegången därstädes, ersättning av allmänna medel.

Vad i 1 § andra stycket samt i 6, 7 och 8 §§ är stadgat skall äga motsvarande tillämpning med avseende å fri rättegång i hovrätt.

Mot hovrätts beslut i fråga, som i denna paragraf avses, må talan ej föras.

12 §.

Har part åtnjutit fri rättegång, vare parten vid verkställighet av dom eller utslag i målet befriad från honom enligt lag åliggande skyldighet att förskjuta kostnad för förrättningen, och skall av allmänna medel gäldas all nödig förrättningskostnad, i den mån den ej kan av tappande parten uttagas.

Allmänna bestämmelser.

13 §.

Part, som åtnjutit fri rättegång, må, där han efter rättegångens avslutande finnes utan intrång i de medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet, kunna gälda rättegångskostnad, som enligt denna lag av allmänna medel guldits, på yrkande av kronans ombudsman i den ort, där parten har sitt hemvist, förpliktas ersätta statsverket sådan kostnad, såframt motparten ej i utslaget ålagts dylik ersättningskyldighet. Talan härom må ej väckas senare än två år efter rättegångens avslutande.

Vad nu stadgats gälle ock i fråga om kostnad, som av allmänna medel guldits för verkställighet av dom eller utslag, dock att tiden för talans anhängiggörande skall räknas från det verkställighetsåtgärden avslutats.

14 §.

Vittnesersättning, som enligt denna lag skall gäldas av allmänna medel, skall utgå efter enahanda grunder, som stadgas angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål.

Rättegångsbiträde, som enligt denna lag är berättigat till ersättning av allmänna medel, åtnjute efter rättens prövning skäligt arvode för det arbete, biträdet nedlagt å rättegången för dess förberedande och utförande, så ock ersättning för nödvändiga utgifter och tidspillan. Ej må biträde, som förordnats av rätten eller dess ordförande, av parten förbehålla sig ytterligare ersättning; har sådant förbehåll skett, vare det utan verkan.

Beslut om ersättning till rättegångsbiträde gånge i verkställighet, ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall utan avgift tillhandahållas biträdet.

17 §.

Närmare föreskrifter rörande ordningen för gäldande av ersättning enligt denna lag till vittnen, tjänstemän och rättegångsbiträden, ävensom angående delgivningar och inkallelser genom rättens eller dess ordförandes försorg samt vad i övrigt med avseende å denna lags tillämpning är att iakttaga meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1920.

Beträffande motionärens motivering för sin ifrågavarande hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Genom lag den 19 juni 1919 om fri rättegång, som trätt i kraft den 1 januari 1920, har principen om rätt för parter i ekonomiskt svag ställning att genom statens försorg komma i åtnjutande av processuell rätts-hjälp vunnit erkännande i svensk lagstiftning. Ehuru riktigheten av berörda princip allmänt erkändes, voro, vid frågans behandling i utskott och riksdag, meningarna beträffande lagens närmare innehåll och de särskilda bestämmelsernas utformning i hög grad delade. Också fattade vid ärendets första behandling i riksdagen kamrarna i åtskilliga hänseenden skiljaktiga beslut; först efter ett från första lagutskottet framlagt samman-jämkningsförslag, vilket sökte så vitt möjligt förena de stridiga synpunkter, som gjort sig gällande, lyckades man åstadkomma en positiv lösning av den betydelsefulla frågan.

Utskottet.

I den nu förevarande motionen föreslås ändringar i ett flertal hänseenden i ovan omförmälda lag, i huvudsak avseende att bringa densamma i överensstämmelse med det av Kungl. Maj:t för 1919 års lagtima riksdag framlagda lagförslaget.

Utskottet finner väl, att ifrågavarande lag — på grund av de skilda intressen och uppfattningar, vartill man vid lagens tillkomst hade att taga hänsyn — i flera avseenden kan göras till föremål för befogade anmärkningar, ej blott från dem, som i likhet med motionären ansågo det kungliga förslaget vara bäst ägnat att läggas till grund för ifrågavarande lagstiftning, utan även från deras sida, som vid frågans föregående behandling i då omtvistade spörsmål ställde sig på en annan ståndpunkt än förslaget innehöll. Också anser utskottet det ej uteslutet, att det kan bli nödvändigt att i lagen vidtaga ändringar i en del avseenden.

Att omedelbart efter lagens ikraftträdande och innan man erhållit åtminstone någon erfarenhet av dess verkningar skrida till ändring av den samma, utan att trängande nödvändighet föreligger, synes utskottet dock mindre välbetänkt.

Huruvida de ifrågasatta förändringarna i och för sig äro av så stor praktisk betydelse, som motionären synes antaga låter sig för övrigt för närvarande svårligen bedöma. Om lagen skall visa sig väl fylla sitt ändamål, beror nämligen enligt utskottets mening till stor del därpå, huru dess bestämmelser komma att av vederbörande myndigheter tillämpas. Och utskottet vill i detta sammanhang uttala den förväntan, att lagen i rättstillämpningen ej tolkas för snävt, utan att därvid städse hålla i sikte de syftemål, lagstiftaren med lagen avsett att vinna, nämligen att i görligaste mån bereda den fattige parten den processuella hjälp, utan vilken det ej skulle vara för honom möjligt att kunna göra sina berättigade intressen gällande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 mars 1920.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.
